

تأثیرات آموزشی منفی پیامک بر زبان فارسی معاصر

احمد جعفری^۱

دکتر علی اکبر کمالی نهاد^۲

چکیده

در دوره‌های مختلف ادب فارسی بر اثر عوامل اجتماعی و سیاسی و جریان‌های حاکم بر جامعه، زبان و ادب فارسی دست‌خوش تغییرها و تأثیرهای بسیاری گشته است و در هر دوره بر اثر شرایط و ویژگی‌های آن، ممکن است قالب‌ها یا شکل‌های خاصی را از نظم و نثر فارسی با ویژگی‌ها و خصایص ویژه آن دوره شاهد باشیم. یکی از قالب‌های نوشتاری فارسی که بر اثر رشد و توسعه فناوری ارتباطات و اقبال جامعه بدان، مورد توجه عموم افراد قرار گرفته، قالب نوشتاری پیامک است که به صورت چشمگیری جای نامه‌ها و مکتوبات گذشته را گرفته است.

این مقاله به بررسی قالب نوشتاری پیامک و آسیب‌های آموزشی منفی آن بر زبان فارسی می‌پردازد؛ بر این اساس قالب پیامک که بر اثر کوتاه‌شدگی زبان، غلبه بر سختی نوشتن، صرفه جویی در وقت و... ره به ایجاز و کوتاهی بیشتر دارد، زبان و ادبیاتی را آموزش می‌دهد که مرزهای زبان را نمی‌شناسد و دستور زبان معیار را نادیده گرفته و در آینده ممکن است بر زبان معیار فارسی تأثیرات منفی بگذارد.

کلید واژه‌ها: پیامک، ایجاز، مخفف‌سازی واژگان، آموزش‌های نادرست، زبان پیامکی، نثر معاصر.

۱ - مقدمه

با توجه به تعاریف گوناگونی که از نثر طی اعصار مختلف ارائه شده است. برخی نثر را «سخن بی پیرایه و صریحی می‌دانند که انسان بدان وسیله مقاصد خود را در گفتار و نوشتار ادا کند.» (داد، ۱۳۷۵: ۲۸۳) بعضی نثر را در مقابل نظم قرار می‌دهند و آن را «کلامی می‌دانند که منظوم نباشد؛ یا به قید وزن و آهنگ قراردادی معمول در شعر محدود نباشد.» (زرین کوب، ۱: ۴۸۶-۳۶۸) عده‌ای دیگر نیز، «نثر را سخن مکتوبی می‌دانند که بی پیرایه و بدون وزن و قافیه باشد و بدان وسیله مقاصد گوینده و نویسنده به روشی متفاوت با نظم (شعر) بیان گردد.» (رستگار فسایی، ۱۳۸۶: ۴)

نثر دری یا نثر دوران پس از ورود اسلام به ایران، از زمان پیدایش تاکنون فراز و نشیب‌های زیادی را گذرانده است؛ اما آرام‌آرام تحت تأثیر شرایط خاص فرهنگی - اجتماعی، نبوغ فردیت‌های خلاق اعصار مختلف و روند تکامل طبیعی حاصل از آن از زبان محاوره فاصله گرفته و به صورت یک قالب جداگانه در آمده است. بعد از این دوره نثر در قرن‌های شش و هفت به سمت تکلف، پیچیدگی و منشیانه بودن پیش می‌رود که اوج این گونه نویسندگی در کتاب‌هایی نظیر تاریخ جهانگشا، تاریخ و صاف، نغته المصدور و... مشاهده می‌شود. این شیوه با تغییراتی اندک تا قرن سیزدهم ادامه پیدا می‌کند. اما از این زمان به بعد، خصوصاً در دوره‌ی قاجار ادیبان به فکر ساده نویسی و پرهیز از تکلف در آثار منثور خود می‌افتند و زبان را به گویش عامه‌ی مردم نزدیک می‌کنند. این شیوه‌ی

^۱ - دانشجوی کارشناسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان اراک ahmadjafary1372@yahoo.com

^۲ - مدرس زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر اراک - مسؤول مکاتبات alikamali_1386@yahoo.com

تحول در نویسندگی به خاطر تعاملات و جریاناتی بود که در ادبیات آن زمان اتفاق افتاد و باعث شد که از پیچیدگی و منشیانه بودن نثر کاسته شود. (آرین پور، جلد یک، ۱۳۸۷، ۲۲۹، ۲۲۸).

در این سیر تحول نثر، کم کم نثر عامیانه نیز وارد قلمرو ادبیات فارسی می‌شود و در آثار کسانی مانند محمدعلی جمال‌زاده و علامه علی اکبر دهخدا که از پیشگامان عامیانه نویسی بودند، کاملاً مشهود است. نثر امروز که در نوشته‌ها و کتاب‌های گوناگون اعم از کتب علمی، هنری، ادبی، رمان، داستان کوتاه، نمایش نامه، روزنامه، نقدنویسی و آثار کودکان دیده می‌شود، نثری است که صرفاً مایه‌ای از سادگی دارد و در حوزه‌ها و قالب‌های مختلف رشد و توسعه یافته است.

یکی از مظاهر تجلی نثر معاصر در گونه‌ای از مکتوبات است که از گذشته‌های دور مرسوم بوده و دیوان‌های رسالت و تشکیلات عریض و طویل آن مسؤلیت اداره آن را بر عهده داشته‌اند. این گونه با عنوان نامه پیوسته مورد استفاده بشر برای ارتباطات خود بوده است و در دوران معاصر با وجود گسترش ابزارها و شیوه‌های ارتباطی، نوشتن نامه هنوز به عنوان یک وسیله‌ی ارتباطی همچنان ارزش و اهمیت خویش را حفظ کرده است و نوع پیشرفته آن که با تکنولوژی جدید رشد کرده و توسعه یافته است، پیامک می‌باشد.

بررسی پیامک به عنوان یکی از پرکاربردترین شکل‌های ارتباط مکتوب در عصر ما و تحلیل نقش آموزشی آن، می‌تواند از موضوعات ارزشمند و مفید در شناخت سبک و شیوه زبان فارسی و نثر و نظم آن باشد.

۲ - پیشینه بحث

در خصوص پیامک و تأثیر آموزشی آن و آسیب‌های ناشی از آن بر زبان فارسی پژوهش خاصی انجام نشده است. «جورج اورول (۱۹۸۴) برای اولین بار از زبانی به نام (new speak) که زبانی غیر استاندارد بود، در رمان خود نام برد و آن را به عنوان زبانی که لغاتش از نظر کمی روز به روز در حال گسترش است، معرفی نمود.» (شریفی، ۱۳۸۹، ۴) اما چون پیامک در زبان فارسی پدیده‌ای تازه ورود است، در این رابطه کتابی تألیف نشده است؛ ولی مقاله‌های پراکنده‌ای مثل: «پیامک اسپراتووی نوین، بررسی ساختاری محتوایی» توسط لیلا شریفی (مجله پژوهش زبان و ادبیات فارسی)، «بررسی جنبه‌های گوناگون دریافت پیامک از دوستان» توسط گروه نویسندگان (نشریه‌ی تحقیقات فرهنگی ایران) و «تبیین و تحلیل پیامک‌ها در دو نوع غنایی و تعلیمی» توسط مریم صادقی گیوی و زهرا رامهران (نشریه‌ی مطالعات فرهنگ - ارتباطات) به چاپ رسیده‌اند؛ اما از منظر خاص این مقاله یعنی بررسی آموزش‌های منفی و آسیب‌های ناشی از پیامک بر زبان فارسی پژوهش مستقلی صورت نگرفته است.

۳ - سیر تحول گفتار و نوشتار در نثر معاصر فارسی

سیر تحول نثر با مسائل و عوامل گوناگونی گره خورده است؛ از جمله‌ی این عوامل تاریخ جوامع زبانی، مسائل اجتماعی، آیینی، مذهبی، هجوم بیگانگان، تبادلات فرهنگی و پیشرفت‌های علمی ارتباط تنگاتنگی دارند. تغییر زبان در طول تاریخ، به سطح واژگانی محدود نبوده، بلکه تغییر در سایر سطوح زبانی، چون آوایی، ساختاری و معنایی نیز رخ داده است. گذشت قرن‌ها در طول تاریخ ادبیات ایران نشان می‌دهد که هم گفتار و هم نوشتار در طول حیات خود تا به امروز تحولات عمیق و وسیعی را داشته‌اند. در حیطه زبان نوشتار و شیوه‌ی نگارش، اینگونه تحولات چشمگیرتر بوده و اصولاً از دو زاویه قابل بررسی است:

الف- از دید زبان شناسی؛ ب- از دید سبک شناسی.

در آثار مکتوب هر دوره، در ابتدا و در زمان معاصر آنان این تغییر و تحول غیرمحسوس است و به تدریج که این آثار انبوه می‌شود، نتیجه آن محسوس تر می‌گردد و در پایان هر دوره دیده می‌شود که طرز تحریر و شیوه‌ی نثر تغییر یافته است. این شیوه‌ها در کنار علل و عوامل مؤثر بر آن، وقتی پی در پی تکرار یابد، ادوار و سبک‌های مختلفی را در مسیر تطور نثر و به‌طور کلی ادبیات به‌وجود می‌آورد. گاهی دگرگونی‌های نثر به‌سبب علت‌های داخلی یا درونی زبان است، از جمله‌ی این عوامل، لغات کهنه در مقابل لغات جدید است که گاهی می‌تواند اصطلاح و ترکیبات نوساخته نویسندگان، برگرفته از زبان‌های دیگر باشد. ملک الشعراى بهار شرایط بقای لغت را سه‌گزینه عمده می‌داند: «یکی تناسب لغات که شامل تناسب عمومی یعنی خوش‌آهنگی و سهل‌المخرج بودن و تمام بودن از حیث معنی است که با مقصود مردمی که بدان تکلم می‌کنند، کاملاً راست آید و رفع حاجت کند و تناسب خصوصی یعنی مناسب بودن آن لغت با سلیقه و نهاد زبان آن مردم، مثل قواعد صرفی و نحوی و غیره. مورد سوم افاده معنی کامل کردن که خود با واژه‌های مورد نیاز در هر زمان ارتباط مستقیم دارد.» (بهار، ۱۳۸۶: ۲۱۵ - ۲۱۴)

از دیگر عوامل درونی در تطور نثر و زبان، تراش خوردن کلمات و کوچک شدن و تخفیف یافتن آن‌هاست. هر زبانی به مرور زمان ساده‌تر و آسان‌تر و صرف و نحوش کمتر و سهل‌تر می‌شود. در خود لغات و ترکیبات نیز این حالت جاری است و از افعال گرفته تا لغات جامد و لغات مرکب یا مشتق، همه دستخوش تراش خوردن و تبدیل و تصحیح حروف می‌باشند، چیزی که دکتر مهری باقری آن‌را تمایل به کم‌کوشی و صرف کمترین انرژی در گفتار، به‌عنوان یکی از علایق انسانی می‌داند. (باقری، ۱۳۷۵: ۱۶)

بعضی دیگر از عوامل دگرگونی زبان نثر، وابسته به نویسندگان و خالقین زبان ادبی است. بشر که به‌طور ذاتی مایل به چیزهای طرفه و تازه است، در گستره ادبیات که عموماً در ارتباط با احساسات و عواطف مخاطبان است، می‌کوشد چیزی بگوید که دیگری نگفته باشد و به این طریق پیوسته لغات و اصطلاحات و ترکیب‌های لغوی در معرض تغییر و تحول و ابداع و انحلال قرار می‌گیرند. این تمایل به تازگی گاهی در میان عده‌ای ادیب‌نما به افراط کشیده شده و تبدیل به فضل‌نمایی می‌شود. این راه غیر طبیعی موجب تخریب زبان و ورود لغات بیگانه‌ی بسیار در آن می‌گردد. (بهار، ۱۳۸۶: ۲۵۴ - ۲۵۱)

۴ - سیر تحول نامه‌ها در زبان فارسی

از دوران باستان تا قبل از اختراع کاغذ، بشر برای ارتباط با هم نوعان خود از پیام‌های زبانی و تصویری استفاده می‌کرد. همچنین بنا بر گواهی تاریخ عده‌ای با عنوان «چاپار» مسؤولیت حمل و نقل نامه و مرسولات را بر عهده داشتند و چاپارخانه‌هایی برای این امر احداث کردند؛ در دوره‌ی پس از اسلام نیز نامه‌نگاری سیر تکامل خود را ادامه می‌دهد و در آثار شاعران و نویسندگان این دوره کلماتی مانند رقع، ملطفه، نامه و غیره در این حوزه فراوان دیده می‌شوند و نامه‌ها نقشی اساسی در انتقال پیام‌ها، خبر رسانی‌ها، هماهنگی‌ها و ... داشته‌اند؛ می‌توان گفت نامه‌ها «محملی بوده‌اند برای بیان اهداف، طرز تفکر و نگرش صاحبان اندیشه و علاوه بر ارزش‌های ادبی، هنری و تاریخی، گاه شناخت تعاملات هنرمندان با یکدیگر نیز از طریق نامه صورت گرفته و حتی برخی از متون ادبی ما نیز بر پایه‌ی نامه‌نگاری تألیف شده‌اند.» (کمالی نهاد و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۶۹)

اختراع کاغذ و تکامل آن نیز سهم بزرگی در پیشرفت نامه‌ها داشت و از آن پس استفاده از کاغذ برای کتابت و نوشتن نامه‌ها خصوصاً در دربار پادشاهان رایج شد. پس از اختراع تلگراف و استفاده از آن برای ارسال پیام، قدری از رونق نامه‌های کاغذی و مکتوب کاسته شد و اختراع تلفن توسط الکساندر گراهام بل نیز باعث کم رنگ شدن و منسوخ شدن شیوه‌ی کهن در ارسال نامه گردید. در دوره‌ی قاجار به خاطر پیشرفت علم و ارتباط بیشتر با اروپا در

شیوه‌ی نامه نگاری تغییری ایجاد می‌شود که از جمله نامه‌های مشهور در این زمان، نامه‌های قائم مقام فراهانی است. در دوره‌ی معاصر و بعد از انقلاب اسلامی این شیوه باز تغییراتی می‌پذیرد تا در دهه‌ی هشتاد و نود با ورود تکنولوژی و گسترش علم در بین مردم، نامه‌ها به صورت الکترونیکی در می‌آیند. از جمله این نامه‌ها پیامک، ایمیل (رایانامه) و... هستند که از ویژگی‌های اصلی آنها می‌توان آسان بودن شیوه‌ی ارسال، صرف کمترین زمان و هزینه نسبت به شیوه‌ی ارسال نامه‌های قدیم و سرعت بالای آن اشاره کرد. اکنون به بررسی بیشتر گونه‌ی جدید نامه نگاری (پیامک) در زبان و تأثیری که می‌تواند بر آموزش نثر دوره‌ی معاصر داشته باشد، می‌پردازیم.

۵ - تاریخچه‌ی پیامک

اولین بار در انگلستان نخستین پیام از یک کامپیوتر زمینی به یک دستگاه سیار فرستاده شد و سیستم پیام کوتاه تقریباً از سال ۱۹۹۶ در دسترس مردم بریتانیا قرار گرفت. در ایران نیز تلفن همراه از سال ۱۳۷۳ وارد شد و سرویس پیام کوتاه در سال ۱۳۸۰ فعال شد. مرداد ماه ۱۳۸۱ اولین پیامک در ایران به وسیله یک سیستم کاملاً ایرانی آزمایش شد و دریافت کننده‌ی آن خانم جوانی بود که پیام «سلام دوست عزیز، اگر این پیغام را دریافت کردید، با این شماره تماس بگیرید...» را که شاید به نظرش چیزی جز یک مزاحمت تلفنی نبود، دریافت کرد. (شریفی، ۱۳۸۹: ۲)

در ایران پیامک در نزد مردم دیرتر از سایر نقاط دنیا شناخته شد؛ اما از آن زمان به تدریج پیامک و ارسال آن در بین مردم رایج شد. قیمت مناسب، دسترسی آسان، کوتاهی پیام و جذابیت این فناوری جدید شرایطی را ایجاد کرد که تا مدت زمان کوتاهی استفاده از خدمات پیام کوتاه به سرعت رشد کند و تا حدودی در اختیار همه‌ی مردم اعم از کودکان و بزرگسالان قرار گیرد.

سرویس پیام کوتاه، به عنوان یک ابزار نوین ارتباطی، دارای کارکردهای گسترده‌ای در حوزه‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است. امروزه پیام کوتاه به عنوان راهکارهای تازه برای سرعت بخشیدن به امور روزمره به طور جدی نظر طیف وسیعی از افراد جامعه، به ویژه جوانان را به خود جلب کرده است. پیامک را می‌توان به عنوان تحولی تازه در ابزارهای اطلاع رسانی به شمار آورد، که با توجه به ویژگی این سیستم، از جمله سرعت انتقال، تنوع مطالب و ارزان بودن آن می‌تواند به راحتی در اختیار مخاطبان قرار گیرد. به عنوان نمونه می‌توان شرکت همراه اول را که در ایران سابقه‌ای طولانی دارد، بررسی کرد. «اپراتور همراه اول با دارا بودن بیش از ۵۷ میلیون مشترک و قدمت بالای ۲۰ سال، پرمشترک‌ترین و قدیمی‌ترین اپراتور تلفن همراه در کشور محسوب می‌شود که مشترکان آن در ۴۸ ساعت آغازین تعطیلات نوروزی ۱۳۹۳ (روزهای پنج شنبه ۲۹ اسفند ۹۲ و جمعه یکم فروردین ۹۳)، با ارسال ۲ میلیارد و ۴۸۶ میلیون و ۲۱۷ هزار و ۶۷۵ پیامک نوروزی، سال جدید را به اقوام و دوستان خود تبریک گفتند. (www.majiran.com) اما ارسال این حجم وسیع از پیامک که مخاطبان آن نیز عمدتاً جوانان هستند، می‌تواند بر روند آموزش‌های غلط و آسیب‌رسانی بر نثر معاصر فارسی مؤثر باشد و در آینده شاهد گونه‌ای دیگر از نثر در زبان فارسی باشیم که حاصل ویژگی‌ها، قواعد و معیارهای پیامک نویسی است.

۶ - تأثیر گذاری فناوری تلفن همراه بر زبان فارسی

از آن جا که علم و تکنولوژی اطلاعات در قرن بیست و یک فعالیت و پیشرفت چشمگیری داشته است، لوازم الکترونیکی زیادی تولید و وارد عرصه‌ی بازار شده اند. این لوازم از جمله موبایل، جزء لاینفک زندگی مدرن امروزی هستند. یکی از مهم‌ترین کارکردهای آن استفاده از سیستم پیام کوتاه است که در کمترین زمان پیام ارسال می‌شود و مردم می‌توانند سریع تر از حال یکدیگر باخبر شوند. اما به علت کوچک بودن صفحه‌ی نمایش تلفن

همراه، محدودیت در ارسال پیام‌های بلند و جلوگیری از اتلاف وقت، کلمات را به صورت کوتاه و اصطلاحاً مخفف می‌نویسند. همانطور که زبان امری قراردادی است، در این دوره استفاده‌کنندگان نیز زبان و ادبیاتی را در بین خود به وجود آورده‌اند که فهم آن برای افراد غیر مشکل است. این پدیده‌ی نوظهور می‌تواند در آینده‌ای نه چندان دور تأثیراتی بر شیوه‌ی تلفظ کلمات، طرز نوشتن واژه‌ها و در کل بر پیکره‌ی زبان فارسی وارد سازد.

۷ - حفظ چهره‌ی خط فارسی

خط فارسی که محمل اندیشه و عواطف ایرانیان و ناب‌ترین و ارزشمندترین مفاهیم والای انسانی در طول تاریخ است، باید مورد توجه جدی و دقت ریزبینانه‌ی متصدیان این امر باشد و فرهنگستان زبان و ادب فارسی که نظارت بر واژه‌ها و تلفظ کلمات و... از مهم‌ترین وظایف اوست، در این راستا نقشی خطیر دارد. در اسناد فرهنگستان در خصوص الفبای فارسی آمده است: «از آنجا که خط در تأمین و حفظ و پیوستگی فرهنگی نقش اساسی دارد، نباید شیوه‌ای برگزید که چهره‌ی خط فارسی به صورتی تغییر کند که مشابهت خود را با آنچه در ذخایر فرهنگی زبان فارسی به جا مانده است، به کلی از دست بدهد و در نتیجه متون کهن برای نسل کنونی نا‌مأنوس گردد و نسل‌های بعد در استفاده از متون خطی و چاپی قدیم دچار مشکل جدی شوند و به آموزش جداگانه‌ای محتاج باشند.» (فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی، ۱۳۸۹: ۹) با این وجود مشخص می‌شود که اولین وظیفه‌ی مردم حفظ رسم الخط کنونی فارسی است که نباید تغییری کند؛ اما پیامکی که مردم استفاده می‌کنند، این رسم الخط را در معرض تضعیف قرار می‌دهد و «این زبان موجب آشفته‌گی در عادات تلفظ شده و سیستم زبانی را به ارتباطی عریان تبدیل می‌کند. شاترلند می‌گوید: این زبان موجب خواندن پریشی، ضعف املائی و تنبلی ذهن می‌شود.» (به نقل از شریفی، ۱۳۸۹: ۶) و اساتید زبان و ادبیات فارسی نیز از این نکته غافل نیستند: «پیامک در دراز مدت یقیناً تأثیر منفی خواهد گذاشت، با اینکه علوم و فنون جدید باعث توسعه و وسعت بخشیدن به علم روز می‌شوند، ولی از طرفی هم باعث می‌شوند تا از ادبیات کهن و کلاسیک خود، غافل شویم و این SMS یا پیامک در طول زمان اثر سوء خودش را خواهد گذاشت؛ اگرچه به ظاهر ایجاد وسعت و توسعه در زبان فارسی می‌کند، اما در دراز مدت دیری نخواهد پایید که اثر منفی اش را نشان خواهد داد.» (www.online.com)

۸ - طبقه بندی پیامک نخستین همایش آموزش زبان فارسی

پیامک‌ها را می‌توان از نظر موضوعی به ده گروه تقسیم کرد: ۱- پیامک‌های احوالپرسی؛ ۲- پیامک‌های خبری؛ ۳- پیامک‌های پرسشی؛ ۴- پیامک‌های قرار ملاقات؛ ۵- پیامک‌های مناسبتی؛ ۶- پیامک‌های عاطفی؛ ۷- پیامک‌های ادبی؛ ۸- پیامک‌های طنزآمیز؛ ۹- پیامک‌های مذهبی؛ ۱۰- پیامک‌های تبلیغاتی (شریفی، ۱۳۸۹: ۱۶)

۹ - آسیب‌های زبانی ناشی از پیامک

با توجه به اشکال‌های مختلف نگارشی در پیام‌های کوتاه و عوامل و شرایط خاصی که ارسال پیامک‌ها نقش دارند، می‌توان آثار سوء این پیام‌ها را به انواع زیر تقسیم نمود:

۹-۱ - مخفف سازی و کوتاه کردن کلمات

بدین معنی که به جای نوشتن یک کلمه‌ی کامل و مستقل از شکل ناقص یا تک حرفی آن استفاده شود به صورتی که قبلاً به طور قراردادی، معنایی خاص برای آن در نظر گرفته شده باشد. مثال

س: سلام ش: شماره و شارژ ع: علیک ج: جواب ز: زنگ خ: خوبی
این نوع نگارش می‌تواند سبب تضعیف نوشتار فارسی، فراموشی شکل اصلی کلمات در بین نسل‌های آینده و آسیب به نثر معاصر فارسی شود.

۹-۲- از بین رفتن ساختار معیار جملات و عبارات

به معنای استفاده از تقدم و تأخر فعل، اسم و یا قیود از زبان معیار است. مثال
«امروز داری میری کجا: که شکل درست آن این است «امروز به کجا می‌روی» در این نمونه قید در ابتدای جمله آمده و فعل نیز در غیر از جای اصلی خودش؛ یعنی آخر جمله قرار دارد. یا در مثالی دیگر
رفتم بازار دیروز با پسر داییم: دیروز با پسر داییم به بازار رفتم.
رواج این گونه نوشته‌ها علاوه بر فاصله گرفتن از زبان معیار، آشفتگی و از بین رفتن لطافت زیبایی جملات را در پی دارد و به تدریج باعث کم رنگ شدن نوشتار فارسی می‌شود.

۹-۳- استفاده ترکیبی از واژگان فارسی و دخیل

به معنای استفاده هم زمان از لغات فارسی و انگلیسی در یکدیگر می‌باشد. این نوع نوشته به فینگلیش یا فارگیلیسی (مخفف فارسی و انگلیسی) نیز معروف است. مثال
۳۰ mer : مرسی ۲a : دعا ۳۰ nama : سینما khtar ۲ : دختر
۲ st : دوست ba : بیا
استفاده از این شیوه باعث پیدایش رسم الخط جدید در زبان شده و راه را برای ورود عناصری از زبان‌های دیگر به قلمرو زبان فارسی باز می‌کند. این شیوه‌ای می‌تواند در مواقعی تلفیق اعداد و واژگان با یکدیگر باشد. که در دریافت پیام باعث دیریابی معنی و ابهام مفاهیم می‌شود.

۹-۴- نگارش کلمات فارسی با الفبای لاتین

این شیوه به گونه‌ای است که محتوای پیام به صورت فارسی است؛ ولی با الفبای انگلیسی نوشته می‌شود که این پدیده نیز به نوبه‌ی خود برای زبان پارسی مضر است؛ چرا که استفاده از الفبای کشورهای بیگانه است و این نوعی استفاده‌ی غلط و وام‌گیری از زبان‌های دیگر است که در زبان فارسی جایز نیست. یکی دیگر از دلایل رواج آن در زبان فارسی استعمال لغات توسط کسانی است که می‌خواهند زبان انگلیسی خود را تقویت کنند. این پدیده نیز مانند پیامک‌های فارسی دارای مخفف‌سازی است. مثال

SLM	→	SALAM
ESHTEB	→	ESHTEBAH
BAREC	→	BARESSI
SA@	→	SA'AT

این استفاده از الفبای کشورهای بیگانه در زبان‌هایی دیگر اثری سوء داشته است که بنا به گفته‌ی مهری باقری «ممکن است در جامعه‌ای بنابر دلایل سیاسی، مذهبی، فرهنگی و... سیستم نگارش یا خط تغییر بیابد ولی نمودگفتاری زبان تغییر نکند هم چنانکه در کشور ترکیه بدون این که زبان ترکی دگرگون شود، خط دگرگون شده است.» (باقری، ۱۳۹۰، ۷۹) وقتی در جامعه‌ای چنین امری اتفاق افتد مردم آن جامعه، خطی را که آثار گذشته‌ی خود را با آن نوشته‌اند تغییر داده و خواندن آن را مشکل می‌سازد. کشورهای غربی توانسته‌اند با این راهکار، آن جامعه را با آثار فرهنگی و سابقه‌ی تمدنی خود بیگانه کنند و پیشینه‌ی فرهنگی آن‌ها تحت الشعاع قرار داده‌اند. در ایران نیز

بیگانگان در دوره‌ی رضا شاه چنین هدفی را دنبال می‌کردند اما خوشبختانه این کار اتفاق نیفتاد و مردم و روشنفکران آن زمان هوشیارانه با این مسأله برخورد و استقامت کردند. در آینده نیز باید چنین عمل کرد و استفاده از تکنولوژی، پیشرفت علم و دانش و نتواند ما و نسل‌های آینده را با میراث ادبی گذشته تهی کند؛ چرا که اگر بخواهیم خط و دستور زبان را تابع تکنولوژی و علم کنیم دائماً باید نوشتار را تغییر داد زیرا علم و دانش روزبه روز در حال بسط و گسترش است.

۹- ۵- استفاده از اشکال و صورتک‌ها

به معنای استفاده از صورتک‌های از پیش آماده شده در تلفن‌های همراه، ساخت حالات چهره با ترکیب نقاط و خطوط است. مثال

در گذشته، نوشتار به صورت تصویری بوده و در طول زمان و گسترش دانش بشری به صورت الفبایی درآمده است که همین الفبا که اکنون از آن استفاده می‌کنیم نتیجه‌ی همین تکامل خط است. استفاده از این شیوه نوعی برگشت به گذشته می‌باشد چرا که به جای تقویت زبان و روبه جلو بردن آن از گذشته پیروی می‌کنیم. در این شیوه از اشکال استفاده می‌شود و افراد برای بیان احساسات و عواطف خود از قبیل خنده، گریه، خشم و... از صورتک‌ها استفاده می‌کنند و به جای این که عواطف به صورت جملات زیبا و عاطفی بیان شود از این اشکال استفاده می‌کنند که این امر می‌تواند سبب کاهش زیبایی و دامنه‌ی لغات زبان می‌شود.

۹- ۶- ابداعات مضر در زبان پیامکی

بدین ترتیب که با ترکیب حروف، افعال و اسامی واژگان جدیدی را می‌سازند. این کار قانون و قاعده‌ی خاصی ندارد و در کل برخلاف اصول زبان معیار فارسی است مثال:

ساخت واژه‌هایی از فعل‌های مرکب نظیر (زنگ زدن یا تلفن کردن) که به جای آن از واژه‌های (بزنگ، بتل یا در سوم شخص مفرد از زنگیدم استفاده می‌کنند و یا کلمه‌ی (بحرف) را به جای حرف زدن به کار می‌برند. این قبیل واژه‌ها اصلاً در ادب هزارساله‌ی زبان فارسی سابقه‌ای نداشته است و نوعی ابتکار مضر محسوب می‌شود.

اصول دیگری که استفاده کنندگان پیامک ابداع کرده‌اند نوشتن حرف (واو) در واژه‌هایی که (واو) جزئی از کلمه است. کلمات همان طور که خوانده می‌شوند نوشته می‌شوند و زبان نوشتن به زبان محاوره و عامیانه بسیار نزدیک می‌شود. مثلاً واژه‌های (خواستن، خواهر، خواهش و خواندن) که به صورت (خاستن، خاهر، خاهش و خاندن) به کار می‌روند.

۹- ۷- ناهمگونی‌های املائی

رعایت نکردن قوانین در زمینه‌های املائی و علائم نگارشی نیز می‌تواند تأثیراتی سوء بر نگارش فارسی داشته باشد. از مهم‌ترین این اشکال‌ها عبارتند از:

۹- ۷- ۱- سرهم نوشتن بعضی از کلمات که در دستور زبان فارسی آوردن آن‌ها جایز نیست؛ نظیر:

«میکنند، مینویسد، میخورد، میخواهم، میخواستم، میشود، میخای» که در دستور زبان معاصر فارسی (می) باید جدا از کلمه‌ی بعد از خود نوشته شود.

۹ - ۷ - ۲ - گاهی عدم رعایت علایم نگارشی از قبیل علامت سؤال، ویرگول، نقطه و... نیز باعث تأخیر در دریافت مفهوم، دیریابی کلام و یا تغییر معنی در جملات می‌شود.

۱۰ - تأخر فرهنگی و لزوم فرهنگ سازی در پدیده نوین سرویس پیامک

هر محصول تکنولوژیکی و ارتباطی نوین که به کشور ما وارد می‌شود، به سبب ناشناخته بودن نیازها و جذابیت محصول، جامعه را دچار هیجان‌های دروغین و استفاده غیر واقعی و نابجا از آن می‌کند. همچنین کارکردهایی غیر از کارکردهای اصلی را به مخاطبان ارائه می‌دهد. از این سو، رسانه‌ها که در وهله‌ی اول باید برای اطلاع رسانی، خبررسانی، آموزش و ارتباطات ضروری استفاده شود، مانند ابزاری سرگرم کننده و هیجان انگیز، در حد «گپ زنی» های روزانه، طنز، هجو، شایعه پراکنی و لطیفه‌های مخرب به کار می‌رود. از این رهگذر، جامعه ما در به کار بردن درست و بهینه از این پدیده نوین ارتباطی، دچار «تأخر فرهنگی» شده است. برای بهره‌گیری مفید و افزایش توان مندی‌هایمان در به کارگیری درست از این رسانه، لازم است کارکردهای مختلف آن را بشناسیم و در چهارچوب اصولی از آن استفاده کنیم.

۱۱ - فرهنگستان و وظایف آن

فرهنگستان زبان و ادب فارسی که متشکل از متخصصان و استادان مجرب در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی هستند که کار واژه سازی و نظارت بر زبان را برعهده دارند باید برای جلوگیری از گسترش این پدیده وارد عمل شده و راهکارهایی را برای اصلاح این شیوه به کار ببرند که در قدم اول اطلاع رسانی و فرهنگ سازی در بین آحاد مردم تاحدودی می‌تواند از این کار جلوگیری کند. و مانند گذشته عمل نکند که در سال ۱۳۸۶ ابتدا واژه‌ی (SMS) در بین مردم رواج پیدا کرد و بعد فرهنگستان برای این واژه معادل پیامک را جایگزین کرد که هنوز هم واژه‌ی پیام و پیامک در بین مردم رواج کمتری دارد و نباید اجازه دهند که این نوع رسم الخط وارد زبان شود و حوزه‌ی زبان را تهدید و با مشکل مواجه سازد و آیندگان با دیدن بعضی از این قبیل کلمات بیگانه باشند. بهتر است که مسئولان و کارشناسان فرهنگی پیش از ورود پدیده‌های تکنولوژیکی یا دست کم هم زمان با ورود آن در جامعه، به فرهنگ سازی و آگاهی بخشی به مردم متناسب با هنجارهای جامعه بپردازند و راه درست استفاده از آن را به مردم آموزش دهند. مثلاً در زمینه پیامک می‌تواند شیوه‌ی درست نوشتن و مضرات غلط نوشتن آن را به جامعه بیاموزند و در بین مردم فرهنگ سازی کنند که با غلط نوشتن کلمات می‌تواند چه مشکلاتی برای آینده زبان در پی داشته باشد.

۱۲ - نتیجه گیری

پیامک به عنوان یک ابزار ارتباطی به صرفه و آسان نقش مهمی در زندگی انسان امروز ایفا می‌کند؛ اما در حوزه‌های بسیاری نیز می‌تواند آسیب تلقی شود. این ابزار با مخفف سازی واژه‌ها و استفاده از لغات ترکیبی و لاتین، کلماتی نامناسب و وارد کردن مفاهیم ضعیف وارد زبان فارسی و ... کم‌کم شکل عرف و رایج به خود می‌گیرد و غنای زبان و ادبیات فارسی را تضعیف می‌کند و باعث آموزش‌هایی غیرمستقیم و مستقیم و نادرست در بین اهل زبان می‌شود و ارتباط گذشتگان، ما و نسل‌های بعد را می‌گسلد.

ما باید رسم الخط کنونی زبان فارسی را حفظ کنیم و به آیندگان نیز انتقال دهیم. اگر اکنون می‌توانیم جمله‌ای را از کتاب‌های پیشینیان بخوانیم، مدیون همین عدم تغییر زبان و عدم ابداع رسم الخط جدید است که از پیشینیان به دست ما رسیده است؛ اما وقتی واژگان پیامک وارد زبان شوند، علاوه بر ایجاد تلفظ جدید در کلمات باعث تغییر در شکل نوشتاری آن‌ها نیز می‌شود و به تناسب این موضوع نسل‌های آینده هم نمی‌توانند آثار گذشتگان را به درستی بخوانند و اگر بخواهیم در آینده گرفتار این آسیب نشویم، به فرهنگ سازی در بین اقشار مختلف جامعه، آموزش استفاده صحیح از فناوری‌های نوین، تشکیل کلاس‌های آموزشی و استفاده از رسانه‌ها برای آموزش نیاز داریم. این موضوع سعی و تلاش مسوولان کشور خصوصاً فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی را که در رأس اصلاح ناهمگونی‌ها و مشکلات زبان قرار دارد، بیش از پیش می‌طلبد.

منابع و مأخذ

- ۱- آراین پور، یحیی. (۱۳۸۷). از صبا تا نیما، جلد یک، تهران: انتشارات زوار، چاپ نهم.
- ۲- باقری، مهری. (۱۳۷۵). تاریخ زبان فارسی، تهران: نشر قطره، چاپ دوم.
- ۳- بهار، محمدتقی. (۱۳۸۶). سبک‌شناسی، تاریخ تطور نثر فارسی. تهران: نشر زوار، چاپ دوم.
- ۴- شریفی، لیلا. (۱۳۸۸). «پیامک اسپرانتویی نوین؛ بررسی ساختاری-محتوایی، پژوهش زبان و ادب فارسی»، ۱۳۸۹، شماره‌ی شانزدهم.
- ۵- زرین کوب، عبدالحسین. (۱۳۸۳). دفتر ایام، مجموعه گفتارها، اندیشه‌ها و جستجوها، تهران: انتشارات علمی، چاپ ششم.
- ۶- داد، سیما. (۱۳۷۵). فرهنگ اصطلاحات ادبی، تهران: انتشارات مروارید. چاپ پنجم.
- ۷- رستگارفسائی، منصور. (۱۳۸۰). انواع نثر فارسی، تهران: انتشارات سمت. چاپ چهارم.
- ۸- فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی. (۱۳۸۹). دستور خط فارسی، تهران: فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی (نشر آثار)، چاپ نهم.
- ۹- کمالی نهاد، علی اکبر، ذوالفقاری محسن و جلیل مشیدی. (۱۳۹۳). «تحلیل اخوانیات موسوی گرامرودی و فضا‌های شعری ایجاد شده با آنها». مجله سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب). سال هفتم. شماره اول، بهار ۱۳۹۳، پی در پی ۲۳، صص ۱۸۲-۱۶۷.

۱۰ - www.majiran.com

۱۱ www.online.com

[www. Anjomanfarsi.ir](http://www.Anjomanfarsi.ir)